

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**TAARIFA YA MWAKA 2023 YA SHUGHULI ZA KAMATI YA KUDUMU YA
BUNGE YA MAMBO YA NJE, ULINZI NA USALAMA**

*[Inatolewa chini ya Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za Kudumu za
Bunge, Toleo la Februari, 2023]*

Ofisi ya Bunge,
10 Barabara ya Morogoro
S.L.P. 941,
40490 Tambukareli,
DODOMA.

FEBRUARI, 2024

YALIYOMO

Ukurasa

YALIYOMO	i
SEHEMU YA KWANZA	1
1.0 UTANGULIZI	1
1.1 Maelezo ya Jumla	1
1.1.1 Madhumuni	1
1.1.2 Muundo wa Taarifa	2
1.1.3 Wajumbe wa Kamati	2
1.2 Majukumu ya Kamati	3
1.3 Njia zilizotumika	5
1.4 Shughuli zilizotekelezwa	6
1.4.1 Mafunzo na Semina Mbalimbali	6
1.4.2 Kuchambua Taarifa za Utekelezaji wa Bajeti na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara	7
1.4.3 Kupokea na kujadili Taarifa za Wizara zinazosimamiwa na Kamati	8
1.4.4 Kutembelea na Kukagua Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo	9
1.4.5 Kushughulikia Taarifa za Wawakilishi katika Vyama mbalimbali vya Kibunge na Mabunge ya Kikanda	10
SEHEMU YA PILI	11
2.0 UCHAMBUZI WA MATOKEO YA SHUGHULI ZA KAMATI	11
2.1 Maelezo ya Jumla	11
2.2 Matokeo ya Uchambuzi wa Kamati	12
2.2.1 Hali ya Ulinzi na Usalama wa Nchi	12
2.2.2 Mikataba ya Kimataifa iliyosainiwa na Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na ambayo haijaridhiwa na Bunge	13
2.2.3 Utendaji Kazi wa Chuo cha Diplomasia cha Dkt. Salim Ahmed Salim	14
2.2.4 Utendaji Kazi wa Kituo cha Mikutano cha Kimataifa cha Arusha (AICC)	15
2.2.5 Mpango wa Ujenzi wa Ofisi za Balozi na Majengo ya kitega uchumi kwa Ushirikiano baina ya Sekta ya Umma na Binafsi	16
2.2.6 Kushughulikia Taarifa za Wawakilishi katika Vyama Mbalimbali vya Kibunge na Mabunge ya Kikanda	18
2.3 Mtiririko wa Fedha za Miradi ya Maendeleo	19
2.3.1 Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki (Fungu 34)	19
2.3.2 Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi	20
2.3.3 Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa	22
2.4 Hali ya Ulinzi na Usalama wa Raia na Mali zao	23
2.4.1 Makosa ya usalama Barabarani	25
2.4.2 Utekelezaji wa Jukumu la Urekebu kwa Wafungwa nchini	26
2.4.3 Mradi wa Miji salama (Safer City)	27
2.4.4 Upungufu wa vifaa na vitendea kazi kwa Jeshi la Zimamoto na Uokoaji	28
2.4.5 Mafunzo ya Vijana kupitia Jeshi la Kujenga Taifa (JKT)	30

2.4.6	Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge yaliyotolewa katika Mkutano wa Kumi wa Bunge	31
SEHEMU YA TATU		32
3.0	MAONI NA MAPENDEKEZO	32
3.1	Maoni	32
3.1.1	Maoni kuhusu mambo yanayosimamiwa na Wizara ya Mambo ya Nje, na Ushirikiano wa Afrika Mashariki	32
3.1.2	Maoni kuhusu mambo yanayotekelezwa na Wizara ya Ulinzi na JKT	33
3.1.3	Maoni kuhusu mambo yanayotekelezwa na Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi	33
3.1.4	Maoni yatokanayo na shughuli ya Kamati kufuatilia utekelezaji wa Maazimio ya Bunge	35
3.2	Mapendekezo	35
3.2.1	Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki	35
3.2.2	Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa	41
3.2.3	Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi	42
3.2.4	Kutokutekelezwa kwa baadhi ya Maazimio ya Bunge yanayotokana na Taarifa ya Kamati	47
3.2.5	Kuendelea kwa changamoto zilizobainishwa katika Taarifa ya Mwaka 2022	47
HITIMISHO		49

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, utaratibu wa Bunge kupokea Taarifa za Mwaka za Shughuli za Kamati uliowekwa kwa mujibu wa Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, umelenga kuliwezesha Bunge kutekeleza madaraka yake ya kuishauri na kuisimamia Serikali kwa mujibu wa Ibara ya 63(2) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Lengo ni kuiwezesha Serikali inapokuwa kwenye mchakato wa bajeti kuzingatia yanayojitokeza katika Taarifa.

1.1.1 Madhumuni

Mheshimiwa Spika, madhumuni ya Taarifa hii ni kuliwezesha Bunge kupata taswira ya jumla ya matokeo ya kazi za Kamati inayosimamia sekta tatu ambazo ni:-

- (i) Sekta ya Ulinzi wa mipaka;
- (ii) Sekta ya Usalama wa Raia, na mali zao; na
- (iii) Sekta ya ushirikiano wa Kimataifa, uhusiano na Mtangamano wa Kikanda.

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii pia inalijulisha Bunge lako Tukufu kuhusu mambo mtambuka ambayo ni:-

- (i) Ushirikiano kati ya Bunge la Tanzania na Mabunge ya nchi nyingine;
- (ii) Mwenendo na hali ya Mtangamano wa Jumuiya za Kikanda ambazo ni Jumuiya ya Afrika Mashariki na Jumuiya ya Kusini mwa Afrika; na
- (iii) Ushiriki wa Bunge la Tanzania katika vyama vya Kibunge ambavyo Bunge hili ni Mwanachama.

1.1.2 Muundo wa Taarifa

Mheshimiwa Spika, Ili kulihakikishia Bunge kuhusu uzingatiaji wa muundo wa Taarifa kwa mujibu wa Kanuni ya 142 ya Kanuni za Bunge, naomba kutambulisha muundo wa Taarifa hii. Katika mpangilio wake, Taarifa imegawanyika katika sehemu zifuatazo:-

- (i) Sehemu ya kwanza ambayo inatoa maelezo ya jumla kuhusu Taarifa inayowasilishwa. Lengo ni kuweka msingi wa maudhui ya taarifa;
- (ii) Sehemu ya pili ambayo inafafanua uchambuzi na matokeo ya uchambuzi. Lengo ni kubainisha maeneo yanayostahili kufanyiwa kazi kwa kuendelezwa au kuboreshwa; na
- (iii) Sehemu ya Tatu ambayo inabainisha maoni na mapendekezo kutokana na uchambuzi. Lengo ni kuliwezesha Bunge kufanya uamuzi ambao ni bayana kutokana na masuala yanayotolewa taarifa kuhusu sekta zilizo chini ya Kamati hii.

1.1.3 Wajumbe wa Kamati

Mheshimiwa Spika, Kwa kuwa Taarifa inapendeza kuwafahamu wahusika wa shughuli zinazotolewa taarifa, naomba kubainisha Wajumbe wa Kamati hii. Wajumbe hao ni:-

- 1. Mhe. Vita Rashid Kawawa, Mb - Mwenyekiti
- 2. Mhe. Vincent Paul Mbogo, Mb - M/ Mwenyekiti
- 3. Mhe. Daniel Tlemai Awack, Mb - Mjumbe
- 4. Mhe. Minza Simon Mjika, Mb - Mjumbe
- 5. Mhe. Maulid Saleh Ali, Mb - Mjumbe
- 6. Mhe. Maimuna Salum Mtanda, Mb - Mjumbe

7. Mhe. Cosato David Chumi, Mb - Mjumbe
8. Mhe. Grace Victor Tendega, Mb - Mjumbe
9. Mhe. Zahor Mohammed Haji, Mb - Mjumbe
10. Mhe. Joseph Michael Mkundi, Mb - Mjumbe
11. Mhe. Jafari Wambura Chege, Mb - Mjumbe
12. Mhe. Felister Deogratius Njau, Mb - Mjumbe
13. Mhe. Fakharia Shomar Khamis, Mb - Mjumbe
14. Mhe. Muharami Shabani Mkenge, Mb - Mjumbe
15. Mhe. Mustafa Mwinyikondo Rajab, Mb - Mjumbe
16. Mhe. Ali Juma Mohamed, Mb - Mjumbe
17. Mhe. Abdi Hija Mkasha, Mb - Mjumbe
18. Mhe. Bupe Nelson Mwakang'ata, Mb - Mjumbe
19. Mhe. Nicholas George Ngassa, Mb - Mjumbe
20. Mhe. Enossy Edwin Swalle, Mb - Mjumbe
21. Mhe. Dkt. Alfred James Kimea, Mb - Mjumbe
22. Mhe. Joseph Anania Tadayo, Mb - Mjumbe

1.2 Majukumu ya Kamati

Mheshimiwa Spika, Majukumu ya Kamati hii ambayo ni miongoni mwa Kamati Kumi na Moja za Kisekta, yamefafanuliwa katika Sehemu ya Pili ya Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023. Kwa mujibu wa Kifungu cha 6(3) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge, Kamati hii inasimamia Wizara tatu zifuatazo:-

- (i) Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki;
- (ii) Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi; na
- (iii) Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa.

Mheshimiwa Spika, Katika Kusimamia Wizara hizo, Kifungu cha 7(1) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge kimetaja majukumu manne ya Kamati. Majukumu hayo ni:

- (i) Kushughulikia Bajeti za Wizara inazosisimamia;
- (ii) Kushughulikia Miswada na Mikataba ya Kimataifa inayopendekezwa kuridhiwa na Bunge iliyo chini ya Wizara inazosisimamia;
- (iii) Kushughulikia Taarifa za Utendaji za kila mwaka za Wizara hizo; na
- (iv) Kufuatilia utekelezaji wa majukumu ya Wizara hizo.

Mheshimiwa Spika, Majukumu mengine matano ya Kamati hii yametajwa katika Kifungu cha 7 (2) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge. Majukumu hayo ni:-

- (i) Kuimarisha ushirikiano kati ya Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mabunge ya nchi nyingine;
- (ii) Kufuatilia mwenendo na hali ya Mtangamano wa Afrika Mashariki na Jumuiya ya Maendeleo ya nchi za Kusini mwa Afrika;
- (iii) Kushughulikia taarifa za Wawakilishi wa Tanzania katika Bunge la Afrika Mashariki, SADC na Bunge la Afrika;
- (iv) Kushughulikia taarifa zote za Wawakilishi katika Vyama mbalimbali vya Kibunge ambapo Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ni Mwananchama; na
- (v) Kushughulikia Taarifa za hali ya Ulinzi na Usalama wa Mipaka ya Nchi na Usalama wa Raia na Mali zao.

Mheshimiwa Spika, majukumu hayo yanalenga kulisaidia Bunge ambalo ni Mamlaka ya nchi ya Kutunga Sheria na kusimamia

utekelezaji wa shughuli za Umma kwa mujibu wa Ibara ya 4 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Utekelezaji wa majukumu hayo unachangia kuliwezesha Bunge kusimamia lengo la Serikali lililotajwa katika Ibara ya 8 (1) (b) ya Katiba ambalo ni kuwezesha ustawi wa watu. Naomba kulihakikishia Bunge hili kwamba, kila mara wakati wa utekelezaji wa majukumu yake, Kamati ilifuatilia sekta inazosisimamia kwa ajili ya kujiridhisha na jinsi zinavyoboresha maisha ya watu na ustawi wao.

1.3 Njia zilizotumika

Mheshimiwa Spika, Kanuni ya 142 ya Kanuni za Bunge imeweka sharti linalotaka Taarifa yoyote ya Kamati inayowasilishwa Bungeni ibainishe njia au mbinu zilizotumika katika kutekeleza majukumu yake yanayoripotiwa. Kwa kuzingatia masharti hayo, naomba kubainisha njia zilizotumika ambazo ni:-

- (i) Uchambuzi wa Taarifa zilizopokelewa na kufanyiwa kazi;
- (ii) Majadiliano katika Vikao pamoja na kuomba ufafanuzi kutoka mamlaka zilizohusika;
- (iii) Urejeaji wa misingi ya kazi ikiwemo Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Kanuni za Bunge na Sheria zingine za nchi;
- (iv) Ufuatiliaji wa mambo yanayojitokeza katika umma;
- (v) Ufuatiliaji wa ahadi za Serikali Bungeni kuhusu sekta zinazosimamiwa na Kamati hii;
- (vi) Ulinganisho wa hali halisi ya utekelezaji na Ilani ya CCM ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2020; na
- (vii) Uainishaji wa taarifa zinazoripotiwa na Sera na miongozo kama vile Dira ya Taifa ya mwaka 2025.

Mheshimiwa Spika, njia hizo ziliwezesha Kamati kufanikisha shughuli zake kwa mwaka 2023. Matokeo ya matumizi yake yamefanikisha taarifa hii inayowasilishwa Bungeni leo. Nalihakikishia Bunge lako tukufu kuwa, taarifa hii imeweza kuwa na uthabiti wa maudhui yake kutokana na njia zilizotumika.

1.4 Shughuli zilizotekelezwa

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii ni kwa ajili ya kuripoti shughuli zilizotekelezwa kwa mwaka 2023. Kwa msingi huo, naomba kulijulisha Bunge kuwa, Kamati ilitekeleza shughuli zifuatazo:-

1.4.1 Mafunzo na Semina Mbalimbali

Mheshimiwa Spika, Mara baada ya Wabunge kupangwa upya kwenye Kamati, Wajumbe wa Kamati hii walianza kupata mafunzo yaliyohusu mazingira, misingi, michakato, mipaka na muktadha wa kazi za Kamati. Pamoja na hayo, wajumbe walijifunza kuhusu mambo yafuatayo:-

- (i) Uimara wa misingi ya usalama wa nchi kutokana na mwenendo wa kisiasa katika mataifa mbalimbali.
- (ii) Masuala ya Mtangamano wa Kikanda wa Afrika Mashariki na SADC ikiwemo ushiriki wa Asasi za Kiraia (AZAKI);
- (iii) Mambo makuu katika Sera ya Mambo ya Nje ya Mwaka 2001 na mwelekeo wa kisera wa baadaye ikiwemo masuala ya hadhi ya Watanzania wanaoishi ughaibuni(Diaspora);
- (iv) Utenganisho na uainisho wa Wafungwa Magerezani kwa ajili ya ufanisi wa mchakato wa urekebu;
- (v) Kuzuia na kupambana na biashara haramu ya usafirishaji Binadamu;

- (vi) Mambo ya msingi kuhusu Itifaki na Diplomasia; na
- (vii) Dhana na misingi ya Diplomasia ya Uchumi pamoja na namna ya kuendesha uchumi wa buluu.

Mheshimiwa Spika, Mafunzo hayo yamekuwa nyenzo muhimu katika utekelezaji wa majukumu ya Kamati. Kwa mfano, uelewa uliopatikana kuhusu Sera ya Mambo ya Nje na Hadhi ya Diaspora umeiwezesha Kamati kufuatilia ufanisi na changamoto za kiseru na kuishauri Serikali. Aidha, uelewa kuhusu mwenendo wa kisiasa katika duru za Kimataifa na Kikanda umeiweka Kamati katika nafasi nzuri ya kulishauri Bunge ili liweze kushauri na kuisimamia Serikali.

Mheshimiwa Spika, Kamati pia imeweza kuwa na uelewa unaohitajika ili kufuatilia masuala ya urekebu katika Jeshi la Magereza nchini. Ufuatiliaji huo utaliwezesha Bunge kutekeleza madaraka yake, hususan katika eneo la urekebu.

1.4.2 Kuchambua Taarifa za Utekelezaji wa Bajeti na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara

Mheshimiwa Spika, Katika kipindi cha mwaka 2023, Kamati ilichambua utekelezaji wa bajeti kwa mwaka wa fedha 2022/2023 na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa fedha 2023/2024. Taarifa ya Kamati iliyojumuisha Maoni na Ushauri iliwasilishwa wakati wa Mkutano wa Kumi na Moja wa Bunge.

Mheshimiwa Spika, Shughuli hiyo iliwezesha Kamati kuelewa hali halisi kwa ajili ya kufuatilia utekelezaji unaofanywa na Wizara zinazosimamiwa na Kamati. Kwa msingi huo, katika kipindi chote cha mwaka 2023 Kamati imekuwa ikifuatilia kwa karibu utekelekezaji unaofanywa na Wizara zilizo chini yake

kwa mujibu wa Kifungu cha 7 (1) (d) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge.

1.4.3 Kupokea na kujadili Taarifa za Wizara zinazosimamiwa na Kamati

Mheshimiwa Spika, Taarifa za Wizara zilizochini ya Kamati hii ni nyenzo ya msingi katika kufuatilia na kujiridhisha kuhusu mchango wa sekta zinazohusika. Taarifa hizo zinawezesha kuona namna Wizara zinavyofanikisha lengo la Serikali la ustawi wa watu wanaowakilishwa katika Bunge hili. Kwa ujumla taarifa zilizopokelewa na kujadiliwa ziligusa masuala yafuatayo:

- (i) Ulinzi na usalama wa raia na mali zao ikiwemo usalama barabarani na uwezo wa kukabiliana na majanga mbalimbali;
- (ii) Uthabiti wa urekebu wa wafungwa nchini;
- (iii) Uimara wa usalama nchini;
- (iv) Ulinzi wa mipaka yetu;
- (v) Hali ya Mtangamano wa Kikanda; na
- (vi) Hali ya siasa Duniani.

Mheshimiwa Spika, Masuala hayo, yanahusika moja kwa moja na ustawi wa watu nchini. Kwa mfano, ulinzi na usalama wa raia na mali zao unaweka mazingira wezeshi ya shughuli za uchumi na kukuza uwezo wa huduma mbalimbali nchini. Aidha, uimara wa usalama unafanikisha azma ya kuwezesha maisha bora na yenye utulivu na amani nchini.

1.4.4 Kutembelea na Kukagua Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, ili kutekeleza masharti ya Kanuni ya 117 (1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, kuhusu Kamati za Kisekta kutembelea na kukagua utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha unaoishia, Kamati hii ilikagua Miradi ya Maendeleo iliyo chini ya Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki, Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi na Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa ambayo ilitengewa fedha kwa Mwaka wa Fedha 2022/2023. Matokeo ya shughuli hii yaliwasilishwa Bungeni wakati wa Mkutano wa Bajeti wa mwezi Aprili hadi Juni, 2023.

Mheshimiwa Spika, Vilivile, Kamati ilitembelea miradi mingine na kukagua uendeshaji wa shughuli za Shirika la NYUMBU Kibaha na ujenzi wa Ofisi za Makao Makuu ya Jeshi la Wananchi, Dodoma, Hospitali Kuu ya Jeshi – Msalato pamoja na kiwanda cha maji ya Uhuru kilichopo Dar es Salaam. Maeneo mengine yaliyofuatiliwa na kukaguliwa na Kamati ni Kituo cha Kimataifa cha Mikutano Arusha (AICC), ujenzi wa makao makuu ya Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu, Ujenzi wa Nyumba za Askari wa Jeshi la Zimamoto na Uokoaji Kikombo, Ujenzi wa Ofisi za Jeshi la Zimamoto na Uokoaji Mkoa wa Manyara, Ofisi za Jeshi la Uhamiaji Mkoa wa Manyara na Kituo cha Polisi Wilaya ya Ikungi.

Mheshimiwa Spika, Shughuli hizo zililenga ufuatiliaji wa sekta hizo na kubaini namna Wizara zinavyotekeleza majukumu yake. Kwa ujumla matokeo yake yametumika kupata maoni na ushauri wa Kamati wakati wa bajeti na Mapendekezo ya Kamati katika taarifa hii.

1.4.5 Kushughulikia Taarifa za Wawakilishi katika Vyama mbalimbali vya Kibunge na Mabunge ya Kikanda

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kifungu cha 7 (2) cha Nyongeza ya 8 ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, Jukumu lingine la Kamati ni kushughulikia taarifa za Wawakilishi wa Tanzania katika Bunge la Afrika Mashariki, SADC na Bunge la Afrika; pamoja na taarifa za Wawakilishi katika Vyama mbalimbali vya Kibunge ambapo Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ni Mwanachama.

Mheshimiwa Spika, Naomba kutoa taarifa kwamba, kwa kipindi cha mwaka 2023, Kamati ilipokea na kujadili taarifa za wawakilishi wa Tanzania katika Bunge la Afrika Mashariki (EALA), Bunge la Afrika (PAP) pamoja na Vyama vya Kibunge vya Umoja wa Mabunge Duniani (IPU), Jukwaa la Kibunge la nchi za Ukanda wa Maziwa Makuu (Great Lakes), Umoja wa Kamati za Bunge zinazosimamia Matumizi ya Fedha za umma SADC (SADCOPAC) na Bunge la Pamoja la Nchi za Afrika, Caribbean na Pasifiki na Umoja wa Ulaya (ECP EU). Taarifa hizo zimefanywa uchambuzi na matokeo yake yamebainishwa katika taarifa hii.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA MATOKEO YA SHUGHULI ZA KAMATI

2.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, Baada ya kueleza shughuli zilizotekelezwa kwa mwaka 2023, sasa naomba kutoa taarifa ya matokeo ya uchambuzi washughuli hizo. Matokeo hayo ni msingi wa maoni ya Kamati na Mapendekezo yanayotolewa katika taarifa hii. Matokeo hayo yanahusu masuala yaliyobainika kuwa na changamoto. Maeneo hayo yanahusu;-

- (i) Hali ya Ulinzi na Usalama wa Nchi;
- (ii) Mikataba ya Kimataifa iliyosainiwa na Jamhuri ya Muungano ya Tanzania na ambayo haijaridhiwa na Bunge;
- (iii) Utendaji kazi wa Chuo cha Diplomasia cha Dkt. Salim Ahmed Salim;
- (iv) Utendaji kazi wa Kituo cha Kimataifa cha Mikutano cha Arusha(AICC);
- (v) Mpango wa ujenzi wa ofisi za Balozi na Majengo ya Kitega Uchumi kwa ushirikiano baina ya Sekta ya Umma na Binafsi;
- (vi) Taarifa za wawakilishi katika Vyama mbalimbali vya Kibunge na Mabunge ya Kikanda;
- (vii) Mtiririko wa fedha za miradi ya maendeleo;
- (viii) Hali ya ulinzi na usalama wa Raia na mali zao;
- (ix) Makosa ya usalama barabarani;
- (x) Utekelezaji wa jukumu la urekebu kwa wafungwa nchini;
- (xi) Mradi wa miji salama;

- (xii) Upungufu wa vifaa na vitendea kazi kwa Jeshi la Zimamoto na Uokoaji;
- (xiii) Mafunzo ya Vijana kupitia Jeshi ka Kujenga Taifa (JKT); na
- (xiv) Utekelezaji wa maazimio ya Bunge yaliyotolewa katika Mkutano wa Kumi wa Bunge.

2.2 Matokeo ya Uchambuzi wa Kamati

Mheshimiwa Spika, Ili kuliwezesha Bunge kupata msingi wa Mapendekezo yanayohitaji uamuzi wa Bunge, naomba kueleza matokeo ya uchambuzi kama ifuatavyo:-

2.2.1 Hali ya Ulinzi na Usalama wa Nchi

Mheshimiwa Spika, Taarifa za Hali ya Ulinzi na Usalama zilizochambuliwa na Kamati ziliwasilishwa na Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Utumishi wa Umma na Utawala Bora, Waziri wa Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa pamoja na Waziri wa Mambo ya Ndani ya Nchi. Taarifa hizo pamoja na mambo mengine, zilibainisha hali ya usalama wa nchi, hali ya ulinzi wa mipaka pamoja na matukio yanayohatarisha ulinzi na usalama wa nchi.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi umeonesha kuwa kwa ujumla hali ya ulinzi na usalama ni shwari na kwamba kuna utulivu, amani na usalama. Hata hivyo, bado kuna umuhimu wa kuendelea na uimarishaji wa ulinzi na usalama kwa ujumla. Mambo hayo yasipoimarika, ni vigumu kufanikisha lengo la ustawi wa watu au kuwezesha maisha bora kwa kila Mtanzania.

2.2.2 Mikataba ya Kimataifa iliyosainiwa na Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na ambayo haijaridhiwa na Bunge

Mheshimiwa Spika, miongoni mwa majukumu ya Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki ni kuratibu na kusimamia mikataba na makubaliano ya kimataifa. Lengo la mikataba hii ni kuiwezesha nchi yetu kudumisha na kuimarisha ushirikiano wa nchi wanachama wa Jumuiya za Kikanda na kimataifa kwa maslahi mapana ya Taifa letu. Vilevile mikataba hiyo inaiwezesha nchi yetu kusimamia majukumu mbalimbali ya kimataifa kwa kushirikiana na nchi nyingine na taasisi za kimataifa katika Nyanja za kiuchumi, kisiasa, kijamii na masuala ya ulinzi na usalama.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa hadi kufikia tarehe 30 Septemba, 2023 kuna mikataba 59 ambayo imesainiwa lakini bado haijaridhiwa na Bunge. Uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa mikataba iliyosainiwa ni ile ya kuanzia mwaka 1969 hadi 2019. Taarifa ya Wizara ilieleza kuwa mikataba mingi iliyosainiwa bado haijaletwa Bungeni kwa ajili ya kuridhiwa kutokana na sababu mbalimbali ikiwemo kukinzana na Sera, Sheria na Maadili ya Taifa pamoja na kuendelea kufanyiwa tathmini ya kina ili kubaini umuhimu na manufaa yake kwa nchi.

Mheshimiwa Spika, pamoja na nia njema ya kujiridhisha juu ya manufaa ya mikataba husika kwa nchi yetu, Kamati inaona baadhi ya mikataba ni ya muda mrefu na haiafiki kama Serikali inahitaji zaidi ya miaka kumi na tano (15) kujiridhisha kuhusu manufaa ya mikataba hiyo.

Mheshimiwa Spika, vilevile uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa kwa mikataba ambayo imesainiwa na kuridhiwa na Bunge inakabiliwa na changamoto mbalimbali ikiwemo:-

- (i) Baadhi ya Wizara /Taasisi za umma kutowasilisha kwa wakati taarifa za utekelezaji wa mikataba;
- (ii) Kukosekana kwa utaratibu mahsusi na wa kimkakati wa kufanya tathmini ya utekelezaji wa mikataba; na
- (iii) Kutotumika kikamilifu kwa fursa zinazotokana na mikataba hiyo.

2.2.3 Utendaji Kazi wa Chuo cha Diplomasia cha Dkt. Salim Ahmed Salim

Mheshimiwa Spika, Chuo hiki kimeanzishwa mwaka 1978 kikiwa na majukumu ya kutoa mafunzo na kufanya utafiti katika masuala ya diplomasia, uhusiano wa kimataifa, stratejia na utatuzi wa migogoro. Uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa chuo hiki pamoja na utekelezaji wa majukumu yake bado kinakabiliwa na changamoto mbalimbali ambazo zinaathiri utendaji wa chuo pamoja na taswira yake kama ifuatavyo:-

- (i) Upungufu wa vyumba vya ofisi na madarasa ambavyo havikidhi ongezeko la wanafunzi na idadi ya watumishi;
- (ii) Uchakavu wa miundombinu. Miundombinu inayotumika sasa mingi ni ya zamani ambayo haikidhi mahitaji ya sasa;
- (iii) Upungufu wa mafunzo kwa vitendo kwa watumishi; na
- (iv) Upungufu wa vitendea kazi kiasi cha kuathiri ubora wa elimu inayotolewa.

2.2.4 Utendaji Kazi wa Kituo cha Mikutano cha Kimataifa cha Arusha (AICC)

Mheshimiwa Spika, ipo dhana inajulikana kama Diplomasia ya Mikutano (Conference Diplomacy). Dhana hiyo inatambua Vituo vya Mikutano ya Kimataifa kutumika kutangaza nchi kimataifa na kuvutia wageni. Kwa sababu hiyo nchi nyingi zimekuwa zikiwekeza kwenye Vituo vya Mikutano Kimataifa kwa ajili ya utalii wa mikutano. Kituo cha Mikutano cha Kimataifa cha Arusha (AICC) kimekuwa sababu ya kuvutia watalii wa mikutano na matukio na hivyo kuchangia katika ukuaji wa sekta ya utalii nchini.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mchango wake kwa uchumi wa nchi, uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa kituo hicho kinakabiliwa na changamoto mbalimbali ikiwemo:

- i) Baadhi ya watumishi kushiriki kuuza mali za kituo ikiwemo viwanja kinyume na utaratibu;
- ii) Baadhi ya maeneo ya Kituo kuvamiwa na kujengwa miundombinu ya kudumu;
- iii) Kituo kudai madeni kwa Taasisi za Umma, Wizara ikiwemo Wizara Mama na Taasisi Binafsi yanayofikia takribani Shilingi **Bilioni 5.2** kufikia mwezi Desemba, 2023. Uwepo wa madeni haya unaathiri utekelezaji wa mipango mbalimbali ikiwemo kujenga kumbi mpya za mikutano.

2.2.5 Mpango wa Ujenzi wa Ofisi za Balozizi na Majengo ya kitega uchumi kwa Ushirikiano baina ya Sekta ya Umma na Binafsi

Mheshimiwa Spika, Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki inatekeleza Mkakati Mahsusi wa Miaka 15 (2017/18 – 2031/32) wa Uendelezaji wa Viwanja na Majengo ya Serikali Balozini. Mkakati huo unalenga kuboresha mazingira ya utekelezaji wa majukumu ya watumishi balozini, kutunza na kuimarisha taswira njema ya Taifa nje ya nchi, pamoja na kutumia majengo hayo kama vitega uchumi kwa dhumuni la kuongeza wigo wa mapato ya Serikali.

Mheshimiwa Spika, ili kuboresha utekelezaji wa miradi hiyo, mwaka 2023 Wizara iliandaa maboresho ya Mkakati huo. Mkakati ulioboreshwa umeainisha namna ya kushirikisha wadau wote muhimu kutoka Sekta ya Umma na Sekta Binafsi kuanzia ngazi ya maandalizi hadi utekelezaji wa miradi ya uendelezaji wa viwanja na majengo ya Serikali Balozini. Aidha, ushirikishwaji wa Sekta ya Umma na Binafsi kama chanzo mbadala cha fedha za kujenga majengo ya Ofisi za Ubalozizi na Majengo ya Vitega Uchumi Balozini, umepewa kipaumbele katika mkakati huo wa Wizara kwa lengo la kuipunguzia mzigo wa kibajeti kwa Serikali inayokabiliwa na mahitaji mengi ya utoaji huduma ikilinganishwa na rasilimali fedha.

Mheshimiwa Spika, mkakati wa Wizara ulioboreshwa una jumla ya miradi 36 itakayotekelezwa katika kipindi cha kuishia mwaka 2031/32. Kati ya miradi hiyo, Wizara imeainisha miradi kumi na sita (16) ya kipaumbele; ambapo Miradi kumi na tatu

(13) ni ya ujenzi wa majengo ya ofisi za ubalozi, makazi na vitega uchumi na miradi mitatu ni ya ukarabati.

Mheshimiwa Spika, kati ya miradi hiyo 16 ya kipaumbele, Wizara imeanza utekelezaji wa miradi 6 ambayo ni Nairobi (Kenya); Kinshasa (DRC); Addis Ababa (Ethiopia); Kampala (Uganda); Abuja (Nigeria) na Lusaka (Zambia) ambayo wabia wameonesha nia ya kushiriki katika utekelezaji.

Mheshimiwa Spika, Kamati inakiri kuwa utekelezaji wa mpango huo kwa ushirikiano baina ya sekta binafsi na umma ni muhimu kwani itasaidia upatikanaji wa fedha za mradi na mradi kutekelezwa kwa wakati. Hata hivyo, uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa mpango huo unakabiliwa na changamoto mbalimbali ikiwemo:

- (i) Ufinyu wa bajeti ya maendeleo inayotengwa kwa ajili ya Wizara. Hali hiyo husababisha miradi kushindwa kutekelezwa kama inavyokusudiwa;
- (ii) Kutokuwepo kwa ukomo wa muda katika majadiliano baina ya Wizara na Taasisi za Umma na Binafsi zilizoonesha nia ya kuwekeza;
- (iii) Uhaba wa wataalam wa masuala ya ujenzi, uwekezaji na masuala ya biashara wizarani;
- (iv) Kuchelewa kuanza uendelezaji wa viwanja vya Adis Ababa, Ethiopia na Abuja, Nigeria hali inayoweza kusababisha Serikali kupoteza umiliki wa viwanja hivyo kwa kutwaliwa na Mamlaka za Ardhi katika nchi hizo; na
- (v) Viwanja vya Adis Ababa, Serikali ilipewa miezi 9; tangu mwezi Februari, 2023 kuviendeleza na Kiwanja cha Abuja

Serikali ilipewa miezi mitatu tangu mwezi Oktoba, 2023. Hadi kufikia Januari, 2024 utekelezaji wa miradi hiyo haukuwa umeanza.

2.2.6 Kushughulikia Taarifa za Wawakilishi katika Vyama Mbalimbali vya Kibunge na Mabunge ya Kikanda

Mheshimiwa Spika, kama ilivyoelezwa awali, moja ya majukumu ya Kamati hii ni kushughulikia taarifa za Wawakilishi wa Tanzania katika Vyama mbalimbali vya Kibunge na Mabunge ya Kikanda.

Mheshimiwa Spika, naomba kuliarifu Bunge lako tukufu kuwa katika kipindi cha Februari, 2023 hadi Januari, 2024, Kamati ilifanya mapitio ya taarifa za Wawakilishi wa Bunge katika Vyama vya Kibunge na Mabunge ya Kikanda kama ifuatavyo:

-

- (i) Taarifa za Wawakilishi wa Tanzania katika Bunge la Afrika Mashariki (EALA);
- (ii) Taarifa za Wawakilishi wa Tanzania katika Bunge la Afrika (PAP);
- (iii) Taarifa za Wawakilishi wa Tanzania katika Jukwaa la Kibunge la Nchi za Ukanda wa Maziwa Makuu;
- (iv) Taarifa za Wawakilishi wa Tanzania katika Umoja wa Mabunge wa Nchi za Afrika, Caribbean na Pacific na Jumuiya ya Ulaya (ACP EU);
- (v) Taarifa za Wawakilishi wa Tanzania katika Umoja wa Kamati za Bunge zinazosimamia matumizi ya Fedha za Umma (SADCO PAC); na

(vi) Taarifa za Wawakilishi wa Bunge katika Umoja wa Mabunge Duniani (IPU).

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla Bunge limewakilishwa ipasavyo katika vyombo mbalimbali na uanachama katika vyombo hivyo na ushiriki wao umekuwa na manufaa yanayoendana na mahitaji ya Kibunge na Taifa ikiwemo kukuza Diplomasia ya Kibunge. Hata hivyo, kuna umuhimu wa kuendeleza ushirikiano wa karibu kati ya Wawakilishi hao na Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki.

2.3 Mtiririko wa Fedha za Miradi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, katika kipindi ambacho taarifa hii inatolewa, Kamati ilipokea taarifa za utekelezaji wa bajeti ya maendeleo kwa Wizara inazosisimamia. Mtiririko huo wa fedha ni kama unavyobainishwa hapa chini:-

2.3.1 Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki (Fungu 34)

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2023/2024 Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki ilitengewa kiasi cha **Shilingi 17,887,608,000**. Hadi kufikia Mwezi Desemba, 2023 Wizara ilikuwa imepokea **Shilingi 13,556,639,801.56** sawa na **asilimia 75** ya fedha iliyotengwa kwa ajili ya miradi ya maendeleo.

Uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa fedha hizo ni kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya ujenzi wa Makao Makuu ya Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu, ukarabati wa majengo na ununuzi wa samani katika balozi za Tanzania

London, Beijing, Geneva, Ottawa, Brussels, Stockholm na Windhoek.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha miaka mitano iliyopita Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashiriki ilikuwa haipati fedha za maendeleo kama ilivyoidhinishwa na Bunge. Hata hivyo, katika mwaka huu wa fedha hadi kufikia Mwezi Desemba, 2023, Wizara imepokea **asilimia 75** ya fedha za miradi ya maendeleo. Kamati inaipongeza Serikali kwa kuzingatia ushauri wa Kamati wa kutoa fedha kwa wakati katika kipindi cha nusu mwaka Julai- Desemba, 2023 kwa Wizara hii ambayo ni kioo cha nchi katika medani za kidiplomasia.

2.3.2 Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi kwa kipindi cha Julai - Desemba, 2023 na kubaini kuwa; Fungu 51 - Wizara, Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa (NIDA), Fungu 28 - Jeshi la Polisi, Fungu 29 –Jeshi la Magereza na Fungu 93 - Jeshi la Uhamiaji ndiyo pekee yalikuwa yamepokea fedha za miradi ya maendeleo kama ifuatavyo; Wizara imepokea **Shilingi 629,814,000** sawa na **asilimia 29**, Mamlaka ya Vitambulisho vya Taifa (NIDA) imepokea **Shilingi 14,094,585,000** sawa na **asilimia 35**, Fungu 28 limepokea **Shilingi 4,781,611,786** sawa na **asilimia 18**, Fungu 29 limepokea **Shilingi 1,695,111,477** sawa na **asilimia 10** na Fungu 93 limepokea **Shilingi 2,179,066,631.87** sawa na **asilimia 26** ya fedha zilizoidhinishwa na Bunge kwa ajili ya utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kuwa, kati ya fedha zilizotolewa kwa ajili ya miradi ya maendeleo kwa Fungu 51 - Wizara ni kwa ajili ya ununuzi wa vitendea kazi pamoja na tathmini ya ufuatiliaji wa miradi ya maendeleo.

Aidha, kwa Upande wa Fungu 28 - Jeshi la Polisi, Kamati ilibaini kuwa fedha zilizotolewa ni kwa ajili ya kukarabati nyumba za askari Makunduchi Unguja, kumalizia ujenzi wa Kituo cha Polisi Rufiji, ununuzi wa magari, ununuzi wa wa vifaa na vitendea kazi pamoja na kusimika minara ya mawasiliano.

Mheshimiwa Spika, Kwa upande wa Fungu 29 –Jeshi la Magereza Kamati ilibaini fedha zilizotolewa ni kwa ajili ya upimaji wa matumizi bora ya ardhi ya Magereza pamoja na kulipa fidia maeneo kwa ajili ya ujenzi wa Magereza ya Chamwino na Kaliua.

Kwa upande wa Fungu 93 fedha hizo zinalenga kutekeleza miradi ya maendeleo ikiwemo; ununuzi wa magari 23 pamoja na Ukamilishaji wa ujenzi Ofisi ya Uhamiaji Mkoa wa Lindi na Mtwara pamoja na Wilaya za Mufindi na Ifakara.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2023/2024 Fungu 14 - Jeshi la Zimamoto na Uokoaji, liliidhinishiwa **Shilingi 9,930,000,000.00** kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo. Hata hivyo hadi kufikia Desemba, 2023 hakukuwa na fedha zilizotolewa kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa Fungu 14 halijapata fedha za maendeleo hadi kufikia Desemba, 2023

kunatokana na kuchelewa kuwasilisha maombi ya Fedha HAZINA.

Mheshimiwa Spika, Mtiririko wa fedha za maendelo kwa Wizara ya Mambo ya Ndani ya nchi sio wa kuridhisha. Kwani kwa ujumla wizara hio pamoja na mafungu yake imepokea asilimia 23 tu ya fedha zilizotengwa kwa ajili ya maendeleo katika kipindi cha nusu mwaka Julai- Desemba, 2023. Hali hio inaathiri utekelezaji wa miradi ya maendeleo katika sekta ya usalama wa raia na mali zao.

2.3.3 Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa

Mheshimiwa Spika, katika Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2023/2024, Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa iliidhinishiwa jumla ya **Shilingi 222,833,171,000.00** kwa mafungu yake yote matatu kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo. Katika kipindi cha Julai - Desemba, 2023 Wizara hii ilikuwa imepokea fedha za miradi ya maendeleo kama ifuatavyo;-

- (i) Fungu 38 - Ngome lilikuwa limepokea kiasi cha **Shilingi 5,845,336,244** sawa na **asilimia 12** ya fedha iliyoidhinishwa kwa ajili ya miradi ya maendeleo.
- (ii) Fungu 39 - JKT ilikuwa imepokea kiasi cha **Shilingi 5,321,845,000** sawa na **asilimia 38** ya fedha iliyoidhinishwa kwa ajili ya miradi ya maendeleo ; na
- (iii) Fungu 57 - Wizara ilikuwa imepokea **Shilingi 66,231,308,750.89** sawa na **asilimia 41** ya fedha iliyoidhinishwa kwa ajili ya miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, Mtiririko wa fedha za maendeleo kwa Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa sio wa kuridhisha. Kwani kwa ujumla Wizara pamoja na mafungu yake imepokea fedha za maendeleo kwa wastani wa **asilimia 35** katika kipindi cha nusu mwaka Julai- Desemba, 2023. Hali hio ni wazi inaathiri utekelezaji wa miradi ya maendeleo kwa wakati jambo ambalo halipaswi kujitokeza katika sekta ya ulinzi.

2.4 Hali ya Ulinzi na Usalama wa Raia na Mali zao

Mheshimiwa Spika, katika kipindi kinachotolewa taarifa, Kamati pia ilifanya uchambuzi wa Taarifa ya Hali ya Ulinzi na Usalama wa Raia na Mali zao katika kipindi cha Mwezi Januari hadi Novemba, 2023. Taarifa hizo, pamoja na mambo mengine ziliainisha hali ya uhalifu nchini na matukio yanayohatarisha hali ya usalama wa raia na mali zao.

Mheshimiwa Spika, taarifa ya Wizara ilionesha kuwa katika kipindi cha Januari hadi Novemba, 2023 jumla ya **makosa** makubwa yaliyoripotiwa katika Vituo vya Polisi nchini ni **49,153** ikilinganishwa na **makosa 49,552** yaliyoripotiwa katika kipindi kama hiki kwa mwaka 2022, huu ni upungufu wa makosa 399 sawa na asilimia 0.8.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati pia ulibaini kuwa katika kipindi tajwa, makosa dhidi ya binadamu yaliyoripotiwa yalikuwa **ni 12,790** ukilinganisha na makosa **10,130** yaliyoripotiwa katika kipindi kama hiki kwa mwaka 2022. Hili ni ongezeko la **makosa 2,660** sawa na asilimia 26. Makosa haya yanahusisha mauaji, ubakaji, kulawiti, wizi wa watoto, kutupa watoto na usafirishaji haramu wa binadamu. Aidha, makosa dhidi ya jamii yaliyoripotiwa ni **makosa 14,818** ikilinganishwa na **makosa 19,512** yaliyoripotiwa katika kipindi kama

hiki kwa mwaka 2022. Huu ni upungufu wa **makosa 4,694** sawa na asilimia 24.1 makosa haya yanahusisha dawa za kulevywa, nyara za Serikali, pombe moshi na rushwa.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi zaidi ulibaini kuwa jumla ya **makosa 20, 748** ya kuwania mali yaliripotiwa katika Vituo vya Polisi katika kipindi cha Januari hadi Novemba, 2023, ikilinganishwa na **makosa 19,161** kwa mwaka 2022. Hii ni ongezeko la **makosa 1,587** sawa na asilimia 8.3. Makosa haya yanahusisha kutumia silaha, uvunjaji, wizi na kuchoma moto mali. Aidha, jumla ya **makosa 797** ya uhalifu wa kifedha yaliripotiwa ikilinganishwa na **makosa 749** kwa mwaka 2022, hii ni ongezeko la makosa 48 sawa na asilimia 6.4. makosa haya yanahusisha noti bandia, kughushi, wizi wa benki, wizi wa mashirika ya umma na Serikali kuu.

Mheshimiwa Spika, takwimu hapo juu ni matukio yaliyoripotiwa Polisi, tathmini ya Kamati inaonesha kuwa makosa dhidi ya binadamu ikiwemo ukatili kwa wanawake na watoto yamekuwa yakiongezeka kila siku. Mathalani, taarifa ya Jeshi la Polisi inaonesha makosa hayo yameongezeka kwa asilimia 26. Hivyo ipo haja ya kuendelea kuongeza juhudi ya kutoa elimu na kutumia weledi katika kudhibiti makosa dhidi ya binadamu.

Mheshimiwa Spika, tathmini ya Kamati pia inaonesha kuwa kuna malalamiko ya wananchi wanaofanya shughuli za uvuvi katika ziwa Victoria, Nyasa na Tanganyika kwamba wamekuwa wanaporwa mali na rasilimali zao wanapo tekeleza shughuli zao za uvuvi. Kamati inatoa rai kwa Jeshi la Polisi kuimarisha doria katika maeneo hayo.

Mheshimiwa Spika, nafurahi kutoa taarifa kuwa kazi nzuri iliyofanywa na Jeshi la Polisi imewezesha kudhibiti uhalifu katika Jamii ikiwemo uhalifu wa silaha.

Hata hivyo, Kamati inasisitiza kuwa ni wajibu wa Jeshi la Polisi kuhakikisha kuwa uhalifu wa aina yoyote unadhhibitiwa ipasavyo na kwamba usalama wa raia na mali zao ni suala ambalo linazingatiwa wakati wote.

2.4.1 Makosa ya usalama Barabarani

Mheshimiwa Spika, Kwa kipindi cha Januari hadi Novemba, 2023 takwimu za ajali za barabarani zinaonesha jumla ya **matukio 1,595** yameripotiwa ukilinganishwa na **matukio 1594** katika kipindi kama hiki kwa mwaka 2022. matukio ya ajali yaliyosababisha vifo katika kipindi hicho ni **1,020** ikilinganishwa na **matukio 972** yaliyoripotiwa kipindi kama hicho mwaka 2022. Hili ni ongezeko la asilimia 5, aidha, Katika kipindi hicho idadi ya watu waliofariki kutokana na ajali **ni 1504** ikilinganishwa na idadi ya watu **1,420** waliofariki dunia kwa kipindi kama hicho Mwaka 2022. Hili ni ongezeko la **asilimia 6**. Kwa muktadha huo **asilimia 65** ya matukio ya ajali husababisha vifo. Hivyo upo umuhimu wa kufanya jitihada za makusudi na kuchukua hatua zaidi katika kupunguza ajali za barabarani.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi uliofanywa na Kamati ulionesha kuwa uhaba wa vitendea kazi kama vile magari ya doria katika barabara kuu, taa za kuongozea magari, upungufu wa *speed radar touch*, upungufu wa kamera na vipima ulevi, matumizi madogo ya teknolojia, ukosefu wa maadili na kukosekana kwa utashi wa kisiasa kwa baadhi ya

wanasiasa na hivyo kuingilia utekelezaji wa Sheria za Usalama Barabarani pamoja na Hulka za kibinadamu kuamini kuwa ajali hazizuiliki na hivyo kuendesha pasipo kuzingatia Sheria ya Usalama Barabarani zimeendelea kuwa sababu kubwa zinazochangia ajali za barabarani.

2.4.2 Utekelezaji wa Jukumu la Urekebu kwa Wafungwa nchini

Mheshimiwa Spika, Jeshi la Magereza linatekeleza program na huduma za urekebu kwa lengo la kubadili mtazamo wa kihalifu waliyonayo wafungwa na kuwa raia wema wenye tija katika Jamii. Jukumu hili hutekelezwa kupitia program na huduma za urekebu magerezani ambazo ni; program za uzalishaji, mafunzo, ufundi stadi, elimu rasmi, ushauri wa kisaikolojia na kijamii, michezo na huduma za kiroho.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitaka kujua kwa nini Jeshi la Magareza linatekeleza program za urekebu lakini bado Wafungwa wengi wanapomaliza vifungo vyao wakirejea uraiani wanafanya matukio ya kihalifu na wengine hawana ujuzi wowote walioupata Gerezani. Uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa suala hilo linatokana na jukumu la urekebu kukabiliwa na changamoto mbalimbali ikiwa ni pamoja na:-

- (i) Kukosekana kwa vifaa vya kisasa na vya ujuzi mbalimbali kwa ajili ya kuwezesha mafunzo mbalimbali ya urekebu kwa Wafungwa;
- (ii) Uchakavu wa miundombinu ya Magereza hali ambayo inasababisha jukumu za urekebu kukosa tija iliyokusudiwa;

- (iii) Kutokuwepo kwa utaratibu maalum wa kuwawezesha vifaa na mtaji Wafungwa waliomaliza vifungo vyao na wenye ujuzi ili waendeleze ujuzi huo katika jamii;
- (iv) Kutokuwepo kwa utaratibu mzuri wa kufuatilia Wafungwa baada ya kumaliza Vifungo vyao Gerezani kujua changamoto anazokabiliana nazo katika kuendeleza ujuzi alioupata; na
- (v) Mafunzo ya urekebu kutofanyiwa tathmini kwa muda mrefu hali ambayo ingesaidia kuboresha mafunzo hayo pamoja kubaini kama yana tija iliyokusudiwa.

2.4.3 Mradi wa Miji salama (Safer City)

Mheshimiwa Spika, kukua kwa Miji wakati mwingine hupelekea kuongezeka kwa matukio ya kihalifu. Katika kukabiliana na ongezeko la uhalifu katika Majiji nchini Jeshi la Polisi lina mpango wa kutekeleza mradi wa Miji salama kupitia Shirika la Police Corporation Sole. Mradi huu unajumuisha ufungaji wa vifaa vya kisasa vitakavyoweza kung'amua matukio ya kihalifu na wahalifu ikiwemo Camera na CCTV Camera.

Mheshimiwa Spika, mradi umepangwa kutekelezwa katika mwaka wa fedha 2023/2024 kwa mkopo wa Dola Milioni 145 kutoka Falme za Kiarabu na awamu ya kwanza ya mradi huu utatekelezwa katika Miji ya Dar es Saalam, Dodoma, Arusha na Mwanza.

Mheshimiwa Spika, mradi wa miji salama ukikamilika utasaidia katika kubaini uhalifu unaofanywa katika maeneo hayo, makosa ya usalama barabarani pamoja na kurahisisha

masuala ya upelelezi. Vilevile mradi huu utasaidia kuboresha tafiti mbalimbali kuhusiana na uhalifu katika miji kwa kutoa data zitakazo hitajika kwa ufasaha. Hivyo, kama sehemu ya kukabiliana na uhalifu katika miji, upo umuhimu mkubwa wa kuhakikisha mradi huu unatekelezwa kama ilivyokusudiwa.

2.4.4 Upungufu wa vifaa na vitendea kazi kwa Jeshi la Zimamoto na Uokoaji

Mheshimiwa Spika, katika kipindi kinachotolewa taarifa hii, Kamati ilipokea na kujadili taarifa juu ya namna Jeshi la Zimamoto na Uokoaji lilivyojipanga kukabiliana na madhara ya El-Nino katika kuokoa maisha na mali za wananchi.

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua kwamba suala la kukabiliana na majanga linajumuisha Taasisi mbalimbali za umma na binafsi. Hata hivyo, Jeshi la Zimamoto na Uokoaji ndio mdau mkubwa wakati wa majanga katika eneo la uokoaji na limepewa jukumu hilo kisheria.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi uliofanywa na Kamati ulibaini kuwa katika kukabiliana na majanga, Jeshi la Zimamoto na Uokoaji linakabiliwa na changamoto mbalimbali zinazoathiri ufanisi wake ikiwemo:-

- (a) Upungufu wa maafisa na Askari zaidi ya 3000;
- (b) Uhaba wa bajeti ambao unachangia kushindwa kujiandaa kikamilifu na kwa wakati panapotokea majanga;
- (c) Upungufu na ukosefu wa vifaa vya kisasa kwa ajili ya kupambana na majanga kama ifuatavyo:-

- (i) Mitambo ya kuzima moto (fire tender) ambapo inahitajika mitambo takribani 237;
 - (ii) Magari ya ngazi (turntable Ladder) ambapo yanahitajika magari 28;
 - (iii) Gari za uokoaji (rescue tender) ambapo zinahitajika gari 168;
 - (iv) Gari za Hazmat ambapo inahitajika gari 28;
 - (v) Mitambo ya kunyanyua vitu vizito (cranes) ambapo inahitajika mitambo 38;
 - (vi) Boti za kuzima moto na uokoaji ambapo kunahitajika boti 38; na
 - (vii) Ukosefu wa helkopta kwa ajili ya uokozi; ambapo kunahitajika helkopta 1.
- (d) Uchache wa vituo vya zimamoto na uokoaji nchini. Kwa sasa Jeshi hili lina jumla ya vituo 80 huku Wilaya 120 zikiwa hazina Vituo vya zimamoto na uokoaji; na
- (e) Wananchi kukosa elimu juu ya namna bora ya kuchukua tahadhari na kukabiliana na majanga mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua kwamba majanga hayatoi taarifa wala nafasi ya kujiandaa ili kukabiliana na athari zake, hivyo basi, kama nchi ni muhimu kujipanga kukabiliana na majanga wakati wowote kwa kuimarisha Taasisi zinazoshughulika na uokoaji wakati wa majanga hususani Jeshi la Zimamoto na Uokoaji.

2.4.5 Mafunzo ya Vijana kupitia Jeshi la Kujenga Taifa (JKT)

Mheshimiwa Spika, mafunzo ya vijana kwa Mujibu wa Sheria yanatekelezwa kwa kuzingatia Sheria ya JKT Na. 16 ya Mwaka 1964 na marekebisho yake ya mwaka 1966, yaliyoipa uwezo JKT kuandikisha vijana wanaohitimu Kidato cha Sita, kujiunga na kupata mafunzo ya JKT kwa lazima. Mafunzo hayo hufanyika kwa muda wa miezi mitatu, kuanzia mwezi Juni hadi Mwezi Septemba kila Mwaka.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, JKT lina uwezo wa kuchukua Vijana wapatao 52,000 tu kati ya vijana zaidi ya 105,000 wanaomaliza Kidato cha Sita. Hali hii inasababishwa na uhaba wa miundombinu katika kambi za JKT ikilinganishwa na idadi ya wasomi wanaohitimu kila Mwaka. Kamati inaamini kwamba vijana wote wanaomaliza Kidato cha Sita wana haki ya kupata mafunzo hayo.

Mheshimiwa Spika, utaratibu wa uandikishaji wa Vijana kwa Mujibu wa Sheria ili kupata mafunzo kupitia JKT unakabiliwa na changamoto mbalimbali ikiwa ni pamoja na:

- (a) Uchache wa kambi za mafunzo ambao unasababisha JKT kushindwa kutoa mafunzo kwa Vijana wote wanaomaliza kidato cha Sita;
- (b) Uhaba wa mahanga na vifaa vya malazi (magodoro na vitanda) kwenye kambi za mafunzo suala ambalo linaathiri ubora wa mafunzo;
- (c) Baadhi ya vijana wa kike kuripoti wakiwa wajawazito;

- (d) Baadhi ya vijana kuwa na maradhi mbalimbali kama vile kifua kikuu, homa ya ini, HIV, selimundu, matatizo ya afya ya akili, pumu, uoni hafifu, matatizo ya moyo, kisukari na matatizo ya figo;
- (e) Mwingiliano wa masuala ya udahili wa Vyuho Vikuu, maombi ya Mkopo wa Elimu ya Juu na muda mfupi wa mafunzo (miezi mitatu).

2.4.6 Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge yaliyotolewa katika Mkutano wa Kumi wa Bunge

Mheshimiwa Spika, wakati wa kuwasilisha taarifa za utekelezaji wa shughuli za Kamati katika Mkutano wa Kumi wa Bunge, Mwezi Februari, 2023, Kamati ilipendekeza mambo mbalimbali kwa Wizara inazosisimamia na Bunge likapitisha mapendekezo hayo kuwa Maazimio. Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki ilikuwa na Maazimio Matano ambapo Maazimio mawili yametekelezwa kwa kiwango cha kuridhisha na Maazimio Matatu utekelezaji wake unaendelea.

Mheshimiwa Spika, Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi ilikuwa na Maazimio 8; ambapo Maazimio manne yametekelezwa kwa ukamilifu, Maazimio matatu yametekelezwa kwa sehemu na Azimio moja halijatekelezwa. Hivyo, kwa ujumla kasi ya utekelezaji wa Maazimio ya Bunge inaridhisha.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO

3.1 Maoni

3.1.1 Maoni kuhusu mambo yanayosimamiwa na Wizara ya Mambo ya Nje, na Ushirikiano wa Afrika Mashariki

Mheshimiwa Spika, shughuli za Kamati za kufuatilia Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki zimebainisha mambo sita. Naomba kubainisha mtazamo wa Kamati kuhusu mambo hayo kama ifuatavyo:-

- (a) Uchakavu wa Miundombinu katika Chuo cha Dkt. Salim Ahmed Salim ni jambo linaloshusha hadhi ya chuo hicho na kukinzana na lengo la kuenzi jina la Mwanadiplomasia nguli;
- (b) Taasisi za Umma na Binafsi kuendelea kudaiwa na Kituo cha Kimataifa cha Mikutano cha Arusha (AICC) bila kulipa, ni jambo linaloathiri uendeshaji wa kituo hicho na kukwamisha tija ya diplomasia ya mikutano;
- (c) Vitendo vya baadhi ya Watumishi wa Kituo cha Kimataifa cha Mikutano cha Arusha vya kuuza baadhi ya viwanja vya kituo hicho vinastahili kukabiliwa kwa kuwachukulia hatua watumishi wanaohusika;
- (d) Kukosekana uratatibu mahsusi na wa kimkakati wa kufanya tathmini ya mikataba iliyosainiwa na kuridhiwa na Bunge kunazuia ubainishaji wa manufaa yanayopatikana dhidi ya maslahi ya Taifa yaliyotarajiwa;

- (e) Kutokuwa na ukomo wa muda wa majadiliano kuhusu ujenzi wa majengo ya ubalozi yakiwemo majengo ya vitega uchumi ni jambo linalochangia miradi ya ujenzi wa majengo ya ubalozi kuchelewa kuanza utekelezaji; na
- (f) Ufinyu wa bajeti inayoidhinishwa na Bunge kwa Pamoja na upatikanaji wa fedha pungufu ya bajeti iliyoidhinishwa na tena kwa kuchelewa ni mambo yatakayokwamisha miradi ya ujenzi wa majengo ya balozi zetu nje ya nchi.

3.1.2 Maoni kuhusu mambo yanayotekelezwa na Wizara ya Ulinzi na JKT

Mheshimiwa Spika, Shughuli za Kamati za kufuatilia Wizara ya Ulinzi na JKT zimebainisha yafuatayo;-

- (a) Uchakavu wa Miundombinu ya Kambi za JKT unaochangia idadi kidogo ya vijana wanaopata mafunzo ya JKT tena kwa muda mfupi unastahili kufanyiwa kazi sambamba na kuona uwezekano wa kuongeza muda wa mafunzo; na
- (b) Utoaji wa fedha za miradi ya maendeleo kwa kipindi cha nusu mwaka sio wa kuridhisha. Na kwamba hali hio inaathiri utekeleza wa miradi ya maendeleo na sekta ya ulinzi kwa ujumla.

3.1.3 Maoni kuhusu mambo yanayotekelezwa na Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi

Mheshimiwa Spika, matokeo ya shughuli za Kamati kwa mwaka 2023 yameipa Kamati mtazamo wa jumla kuhusu

mambo sita katika dhima ya Wizara ya mambo ya Ndani ya nchi. Mtazamo huo na maoni ni kama ifuatavyo:-

- (a) Uzoefu unaonesha kuwepo kwa wahalifu waliomaliza adhabu ya kifungo magerezani na kurejea kwenye uhalifu ni ishara ya ufanisi mdogo wa mfumo wa urekebu magerezani. Hali hiyo inahitaji kurekebisha.
- (b) Ufanisi katika jukumu la Kuzimamoto na uokoaji unaendana na kuwa na vitendea kazi katika Jeshi la Zimamoto na uokoaji. Hivyo, upungufu au ukosefu wa Vitendea Kazi, hivyo unakwamisha ufanisi na kuharibu taswira ya Jeshi hilo kwa wananchi.
- (c) Ongezeko la matukio ya uhalifu katika miji nchini linasababisha miji hiyo isiwe salama, jambo linalohitaji udhibiti kwa kutumia teknolojia ya kisasa.
- (d) Tathmini inaonesha kuwa kuna ongezeko kubwa la uhalifu dhidi ya binadamu ikiwemo ukatili dhidi ya wanawake na watoto. Suala hili linachangiwa kwa kiasi kikubwa na ukosefu wa maadili, visasi, Imani za kishirikina, tamaa za mali na afya ya akili.
- (e) Kuzorota kwa usalama katika shughuli za uvuvi kwa kiasi cha kuathiri mchango wa shughuli hizo za Uchumi, kunaweza kutatuliwa kwa kuimarisha Doria katika maziwa yanayo kabiliwa na matishio ya usalama.
- (f) Usalama barabarani kutokuzingatiwa ipasavyo kwa Sheria za Usalama barabarani na matumizi duni ya teknolojia za kisasa katika kudhibiti usalama barabarani ni

mambo yanayo changia ongezeko la ajali za barabarani.

3.1.4 Maoni yatokanayo na shughuli ya Kamati kufuatilia utekelezaji wa Maazimio ya Bunge

Mheshimiwa Spika, Shughuli ya Kamati inayohusu kufuatilia utekelezaji wa Maazimio ya Bunge imechangia maoni ya Kamati katika maeneo makuu mawili. Maoni hayo ni kama ifuatavyo:-

- (a) Kutokutekelezwa kwa baadhi ya maazimio ya Bunge yaliyotokana na Taarifa ya Shughuli za Kamati kwa mwaka 2022, ni jambo linalohitaji kufanyiwa kazi ili kuboresha ufanisi wa sekta inayohusika katika kuwezesha ustawi wa watu kwa mujibu wa Ibara ya 8 (1)(b) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania; na
- (b) Kuendelea kwa changamoto zinazobainishwa na Bunge kupitia taarifa ya Kamati hii licha ya maazimio ya kuzitatua ni jambo linaloweza kuathiri mtazamo wa jumla wa umma kwa Bunge iwapo hakuna ufafanuzi.

3.2 Mapendekezo

3.2.1 Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki

Mheshimiwa Spika, Kutokana na matokeo ya shughuli za Kamati za kufuatilia Wizara hii, Kamati ina mapendekezo kama ifuatavyo:-

- (a) Uchakavu wa miundombinu ya Chuo cha Diplomasia cha Dkt. Salim Ahmed Salim**

KWA KUWA, Uchakavu wa miundombinu ya Chuo cha Diplomasia cha Dkt. Salim Ahmed Salim unaathiri mchakato wa ufundishaji na kujifunza,

NA KWA KUWA, Athari hasi katika mchakato wa kufundisha na kujifunza chuoni hapo ni suala linaloathiri na kushusha hadhi ya chuo chenye jina la Mwanadiplomasia nguli na maarufu duniani kwenye ulingo wa diplomasia, jambo ambalo ni kinyume na lengo la kuwa na Chuo hicho,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, uandaliwe mpango mkakati wa ujenzi, ukarabati na uendelezaji wa miundombinu ya Chuo cha Diplomasia cha Dkt. Salim Ahmed Salim ili kurejesha hadhi ya Chuo hicho na kuenzi jina la Dkt. Salim Ahmed Salim.

(b) Uendeshaji wa kituo cha Kimataifa cha Mikutano cha Arusha kuathiriwa na taasisi zinazodaiwa bila kulipa

KWA KUWA, Kiasi cha fedha ambacho Kituo cha Kimataifa cha Mikutano kinazidai taasisi za Umma na Binafsi ni sehemu ya mtaji wa kituo hicho, lakini hakiwezi kuutumia kwa uendeshaji wake kama vile ujenzi na ukarabati wa kumbi za Mikutano.

NA KWA KUWA, kuathirika kwa uwezo wa ujenzi, ukarabati na uendeshaji kwa ujumla kutokana na madeni yake makubwa yasiyolipwa na taasisi za Umma na Binafsi ni jambo linalokwamisha ufanisi wa Kituo na tija ya diplomasia ya mikutano,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (i) Mkakati wa kudai madeni ambayo kituo cha Kimataifa cha Mikutano cha Arusha kinazidai taasisi za Umma na kusimamiwa inavyostahili ikiwemo kuona uwezekano wa kusamehe riba kwa lengo la kuvutia wadaiwa kulipa madeni yote; na
- (ii) Sera ya Kituo cha Kimataifa cha Mikutano kuhusu madeni ifanyiwe mapitio kulingana na azma ya kukusanya madeni na kuzuia au kupunguza uwezekano wa ongezeko la madeni baada ya ukusanyaji.

(c) Viwanja vya Kituo cha Kimataifa cha Mikutano kuuzwa kinyume na utaratibu

KWA KUWA, Vitendo vya baadhi ya Watumishi wa Kituo cha Kimataifa cha Mikutano kuuza viwanja vya Kituo hicho kinyume na taratibu vinakihujumu Kituo.

NA KWA KUWA, Vitendo hivyo visipo kabiliwa kwa kuchukua hatua stahiki dhidi ya watumishi wanaohusika na watu wengine wanovamia viwanja hivyo, hujuma dhidi ya kituo zitaendelea kukwamisha maendeleo yake na tija iliyokusudiwa na Serikali,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba;

- (i) Hatua stahiki zichukuliwe dhidi ya Watumishi waliohusika na wanaohusika wa Kituo hicho watakaobainika kushiriki uuzaji wa viwanja na mali za Kituo Kinyume na taratibu; na

(ii) Hatua stahiki zichukuliwe dhidi ya watu wote waliovamia na watakaovamia viwanja vya Kituo.

(d) Kutokuwepo kwa utaratibu mahsusi na wa kimkakati wa kufanya tathmini ya Mikataba iliyosainiwa na kuridhiwa na Bunge

KWA KUWA, Tathmini ya Mikataba iliyosainiwa na kuridhiwa na Bunge hubainisha namna nchi inavyonufaika na masharti ya Mikataba huo,

NA KWA KUWA, licha ya manufaa ya tathmini kwa maslahi ya Taifa, lakini hakuna utaratibu mahsusi na wa kimkakati wa kufanya tathmini mikataba, jambo linalosababisha mashaka katika kusimamia maslahi ya nchi kutokana na mikataba hiyo,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (i) Uainishwe utaratibu mahsusi na wa kimkakati wa kufanya tathmini ya mikataba iliyosainiwa na nchi na kuridhiwa na Bunge ili kubaini tija, ufanisi, manufaa au changamoto kwa madhumuni ya kujiimarisha kwenye maslahi ya nchi;
- (ii) Mchakato wa tathmini ya mikataba iliyosainiwa na kuridhiwa na Bunge uhusishe Taasisi zinazosimamia utekelezaji wa mikataba hiyo kuwasilisha taarifa sahihi za utekelezaji; na
- (iii) Tathmini inayofanyika iwe ikitanguliwa na uboreshaji wa mawasiliano na Sekta ya Umma na Sekta binafsi ili

kutumia ipasavyo fursa za kiuchumi, Kijamii na kibiashara zinazotokana na mikataba.

(e) Kukosekana kwa ukomo wa muda wa majadiliano kuhusu ujenzi wa majengo ya ubalozi na vitega Uchumi

KWA KUWA, ukomo wa muda wa majadiliano kati ya Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki kwa upande mmoja na taasisi za Umma au Binafsi kwa upande mwingine kuhusu ujenzi wa majengo ya ubalozi unahitajika ili kutokuchelewa utekelezaji wa miradi ya ujenzi,

NA KWA KUWA, hakuna ukomo wa muda wa majadiliano uliowekwa katika mchakato wa miradi ya ujenzi wa majengo ya balozi zetu, jambo linalochangia kuchelewa kwa miradi ya ujenzi wa majengo ya balozi za Tanzania nje ya nchi

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, uwekwe ukomo wa muda unaozingatia uhalisia katika majadiliano kati ya Wizara na Taasisi za Umma au Binafsi kuhusu ujenzi wa majengo ya balozi zetu yakiwemo majengo ya vitega Uchumi.

(f) Ufinyu wa Bajeti ya maendeleo na kutokukamilishwa kwa bajeti inayostahili

KWA KUWA, Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki inayoratibu umiliki wa majengo ya balozi ikiwemo majengo ya vitega Uchumi, kwa muda mrefu imekuwa na ufinyu wa bajeti na kuchelewa kupata fedha inavyostahili,

NA KWA KUWA, ufinyu wa bajeti ya Maendeleo pamoja na kutokupatikana kwa fedha iliyoidhinishwa na Bunge inavyostahili, ni jambo litakalokwamisha kufanikiwa kwa miradi ya ujenzi wa majengo ya ubalozi wa Tanzania.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (i) Bajeti ya miradi ya Maendeleo kwa ajili ya ujenzi wa majengo ya Balozi za Tanzania, yakiwemo majengo ya vitega Uchumi itengwe kulingana na mahitaji ya miradi ya ujenzi wa majengo ya Balozi za Tanzania
- (ii) Bajeti inayotengwa na kupitishwa na Bunge kwa ajili ya miradi ya ujenzi katika balozi za Tanzania ipatikane kwa wakati ili kupata tija iliyokusudiwa katika miradi ya ujenzi ya majengo na vitega uchumi katika balozi za Tanzania.

(g) Hatari ya Viwanja vya ubalozi kutwaliwa

KWA KUWA, kutokuendeleza viwanja vya ubalozi wa Tanzania uliopo Adisi Ababa na Abuja kulisababisha mamlaka za nchi zinazohusika kutoa muda maalumu kwa Tanzania kuwa imeendeleza viwanja hiyo,

NA KWA KUWA, kutokuendelezwa kwa viwanja hivyo ndani ya muda uliowekwa kutasababisha kutwaliwa kwa viwanja hivyo, Jambo ambalo litaharibu sifa na kuvuruga hadhi ya nchi yetu kwenye medani za kidiplomasia

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Wizara ya Mambo ya Nje, na Ushirikiano wa Afrika Mashariki kwa kushirikiana na Wizara ya Fedha zipange upatikanaji wa

fedha kwa ajili ya kuendeleza viwanja hivyo ndani ya muda uliowekwa.

3.2.2 Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa

Mheshimiwa Spika, Kutokana na shughuli za Kamati zinazohusu ufuatiliaji wa Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa, Kamati inapendekeza kama ifuatavyo:-

Athari za uchakavu wa Miundombinu kwenye Kambi za JKT

KWA KUWA, uchakavu wa Miundombinu kwenye Kambi za JKT, umechangia Mafunzo ya JKT kwa mujibu wa Sheria kutolewa kwa muda mfupi na kwa vijana wachache,

NA KWA KUWA, kukosekana kwa muda wa kutosha kwa mafunzo hayo, pamoja na idadi ndogo ya vijana wanaoweza kupata mafunzo ya JKT kwa mujibu wa Sheria ni kinyume na makusudio na kwamba ni jambo linalo athiri misingi ya uimara wa Taifa kwa kizazi kinachoendelea,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (i) Wizara ya Ulinzi na JKT kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais TAMISEMI, Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia Pamoja na wadau wengine, ifanye tathmini ya jumla kuhusu mafunzo ya JKT ikilinganishwa na dhamira ya nchi kuwa na utaratibu wa mafunzo hayo.

- (ii) Serikali iandae mkakati madhubuti wa kuboresha mafunzo ya JKT kwa kujenga kukarabati, kuendeleza na kuimarisha miundombinu iliyopo katika Kambi za JKT.
- (iii) Utekelezaji wa Mpango Madhubuti wa maboresho ya mafunzo ya JKT ufanyike kwa namna inayotatua changamoto mbalimbali za utoaji wa mafunzo hayo zilizopo kwa sasa.

3.2.3 Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi

Mheshimiwa Spika, matokeo ya shughuli za Kamati kuhusu majukumu ya Wizara hii, yamebainisha mambo matatu yanayotolewa mapendekezo mambo hayo yanahusu program ya urekebu wa wafungwa vitendea kazi vya Jeshi la Zimamoto na Ukoaji na matumizi ya teknolojia katika udhibiti wa uhalifu katika miji iliyokuwa na inayokuwa. Mengine ni kuhusu usalama wa wavuvi na usalama barabarani. Naomba kutoa mapendekezo kama ifuatavyo:-

(a) Ufanisi Mdogo wa Mifumo ya Urekebu nchini

KWA KUWA, mifumo na taratibu za urekebu nchini kama ilivyo katika nchi nyingine imelenga kuwarekebisha wahalifu kimwenendo na kuwawezesha kuendana na jamii baada ya kifungo.

NA KWA KUWA, Uzoefu umeonesha kuwa wahalifu wengi wanarejea kwenye uhalifu licha ya kuwepo kwenye utaratibu wa urekebu magerezani, jambo linalotokana na:-

- (i) Utaratibu wa urekebu unavyotekelezwa
- (ii) Kukosekana kwa mfumo maalumu unaoweza kutumika na kuwasaidia waliopitia mfumo wa urekebu kutumia mabadiliko hayo kuishi na jamii inavyostahili,
- (iii) Miundombinu duni na kukosekana kwa program thabiti za mafunzo kwa wafungwa,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- (i) Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais TAMISEMI, Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalum na Wizara ya Elimu Sayansi na Teknolojia pamoja na wadau wengine ifanye tathmini ya mifumo ya Urekebu na kuandaa mpango maalumu wa maboresho ya taratibu za urekebu;
- (ii) Serikali kwa kuzingatia matokeo ya tathmini na mpango wa maboresho ya urekebu, ianzishe mfuko maalumu utakao jumuisha mapato yatokanayo na shughuli za wafungwa kwenye vyanzo vyake vya fedha ili kuongeza tija katika kuwafungamanisha na jamii wafungwa wanaomaliza adhabu za vifungo na kuwawezesha kushiriki ipasavyo katika shughuli za uzalishaji mali; na
- (iii) Serikali iendeele kuboresha miundombinu ya Magereza nchini ili iweze kufanikisha tija ya program za urekebu.

(b) Ongezeko la uhalifu katika miji

KWA KUWA, Taarifa za Hali ya Usalama zinaonesha ongezeko la matukio ya uhalifu katika miji.

NA KWA KUWA, Ongezeko la matukio hayo linaloweza kudhibitiwa kwa kutumia teknolojia ya kisasa na mifumo ya kidijitali linaathiri uimara wa usalama wa miji hiyo,

KWA HIVYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, jeshi la Polisi kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais TAMISEMI, vyombo vingine vya Ulinzi na Usalama pamoja na wadau wengine liimarisha usalama wa miji kupitia program ya miji salama.

(c) Kuzorota kwa usalama wa Wavuvi katika ziwa Tanganyika, Viktoria na Nyasa

KWA KUWA, ongezeko la matishio ya Usalama kwa shughuli za uvuvi katika maziwa ya Tanganyika, Viktoria na Nyasa linaathiri shughuli za kiuchumi na ustawi wa Maisha ya Wavuvi;

NA KWA KUWA, Athari hiyo inaweza kudhibitiwa kwa kuimarisha doria zitakazozuia uporaji wa mali za wavuvi na kuimarisha usalama unaowezesha ukuaji na ujenzi wa Uchumi binafsi wa watu na wa taifa,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba:-

- (i) Jeshi la Polisi liwezeshe zaidi kwa zana na vifaa vya doria katika maziwa ya Tanganyika, Nyasa na Viktoria; na

- (ii) Utaratibu wa operesheni maalumu za kuimarisha usalama katika maziwa hayo utumike pale inapobidi ili kudumisha usalama wa mali za wavuvi, shughuli za uvuvi na watu.

(d) Ongezeko la uhalifu dhidi ya binadamu

KWA KUWA taarifa za hali ya usalama zinaonesha kuwa kuna ongezeko la uhalifu dhidi ya binadamu

NA KWA KUWA uhalifu huu usipodhibitiwa utaendelea kuleta athari na madhara makubwa katika jamii. Ili kudhibiti uhalifu huo ni muhimu kuchukua hatua za makusudi na za haraka.

KWA HIYO BASI Bunge linaazimia kwamba;

- (i) Serikali ishirikiane na Viongozi wa Dini pamoja na wadau wengine kutoa elimu ya kimkakati kwa Jamii kuhusu madhara ya ukatili, na umuhimu wa kuwa na jamiii yenye maadili kuanzia ngazi ya familia. Kufanya hivyo kutasaidia kujenga jamii yenye maadili, isiyo na visasi na tamaa ya mali.
- (ii) Serikali itafakari suala la kuanzisha utaratibu wa kuwa na viongozi wa nyumba kumi ndani ya mfumo wa Serikali za Mitaa ili kurahisisha uratibu wa masuala mbalimbali katika jamii ikiwemo ya ulinzi na usalama na majirani kutambuana katika ngazi ya kaya.

(e) Kutozingatiwa kwa Sheria za Usalama Barabarani

KWA KUWA, Sheria za usalama barabarani zikizingatiwa inavyostahili na teknolojia ya kisasa ikitumika ipasavyo ajali za barabarani zitapungua,

NA KWA KUWA, Jeshi la Polisi likisimamia Sheria za Usalama Barabarani kwa kutumia teknolojia ya kisasa na mifumo ya kidijitali, watumiaji wa Barabara watalazimika kutii Sheria na kwamba ajali za Barabara zitapungua na kuepusha vifo na madhara mengine ya ajali kwa watu, jamii na Uchumi.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba:-

- (i) Jeshi la Polisi liwezeshwe kuimarika kwa matumizi ya Teknolojia ya kisasa katika kusimamia Sheria za Barabarani;
- (ii) Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi iratibu ushirikiano kati ya Ofisi ya Rais – TAMISEMI, Wizara ya Ujenzi na Jeshi la Polisi ili kuweka Miundombinu inayodhibiti ajali kidijitali; na
- (iii) Mamlaka zinazohusika na usajili wa magari ya usafiri yakiwemo mabasi ya abiria zidhibiti ongezeko la magari hayo kuweka ngao za chuma kwa lengo la uendeshaji hovyoy.

3.2.4 Kutokutekelezwa kwa baadhi ya Maazimio ya Bunge yanayotokana na Taarifa ya Kamati

KWA KUWA, yapo baadhi ya Maazimio ya Bunge yaliyotokana na Taarifa ya shughuli za Kamati ya mambo ya Nje, Ulinzi na Usalama kwa mwaka 2022 hayajatekelezwa;

NA KWA KUWA, maazimio hayo yalilenga kuwezesha ufanisi wa sekta zinazosimamiwa na Kamati hii katika kuwezesha ustawi wa watu kwa mujibu wa Ibara ya 8(1)(b) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano lakini lengo hilo haliwezi kutimia,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali iongeze kasi ya utekelezaji wa maazimio hayo pamoja na maazimio mapya kutokana na Taarifa ya Kamati ya Mambo ya Nje, Ulinzi na Usalama kwa mwaka 2023.

3.2.5 Kuendelea kwa changamoto zilizobainishwa katika Taarifa ya Mwaka 2022

KWA KUWA, Taarifa ya Shughuli za Kamati ya Bunge ya Mambo ya Nje, Ulinzi na Usalama kwa mwaka 2022 ilibainisha changamoto sanjari na Bunge kuazimia utatuzi wake, lakini hadi sasa baadhi ya changamoto hizo zimeendelea kuwepo;

NA KWA KUWA, hali hiyo inaathiri mtazamo wa umma kwa Bunge kutokana na kutokutolewa maelezo Bungeni kuhusu sababu za kukosekana utatuzi;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba Wizara zote zilizo chini ya Kamati hii:-

- (i) ziwasilishe ufafanuzi wa sababu za kutokutekelezwa kwa baadhi ya Maazimio sambamba na kubainisha mpango

wa kutatua changamoto zilizoinishwa wakati huo katika maazimio hayo; na

- (ii) Ziwasilishe kwa Katibu wa Bunge Taarifa ya utekelezaji wa Maazimio ya Bunge kutokana na Taarifa hii ya Kamati kwa kila mwisho wa robo ya mwaka wa fedha 2024/2025.

HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, napenda kukushukuru wewe Mheshimiwa Spika kwa kunipa nafasi hii ya kuwasilisha Taarifa ya Mwaka ya Kamati kuhusu utekelezaji wa shughuli zake kwa kipindi cha Januari, 2023 hadi Februari, 2024. Ni imani ya Kamati kuwa fursa hii inayotokana na masharti ya Kanuni ya 136 (15), ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023 itasaidia kuliwezesha Bunge lako Tukufu kutekeleza wajibu wake wa kuisimamia Serikali ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, napenda pia kuchukua nafasi hii kuwashukuru Waziri wa Mambo ya Ndani Mhe. Eng. Hamad Masauni, (Mb), pamoja na Naibu Waziri wake Mhe. Jumanne Sagini (Mb) kwa ushirikiano waliutoa kwa Kamati katika kipindi ambacho Kamati imefanya kazi nao.

Vilevile, namshukuru Waziri wa Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa Mhe. Dkt. Stagomena Lawrence Tax, (Mb) na Waziri wa Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Afrika Mashariki Mhe. Januari Makamba (Mb), na Naibu Waziri wake Mhe. Balozi Mbarouk Nassor Mbarouk (Mb) na Mhe. Stephen Lujwahuka Byabato (Mb) pamoja na watendaji wote wa Wizara hizo kwa ushirikiano waliouonesha katika kipindi chote ambacho Kamati imekuwa ikitekeleza majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, mwisho, lakini si kwa umuhimu, nawashukuru Watumishi wote wa Ofisi ya Bunge chini ya Uongozi wa Ndg. Nenelewa Mwihambi, ndc, Katibu wa Bunge kwa kuisaidia Kamati kutekeleza majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, baada ya kueleza shughuli zilizotekelezwa, Uchambuzi wa matokeo ya utekelezaji wa shughuli za Kamati, Maoni na Mapendekezo sasa naomba kutoa hoja kwamba Bunge sasa liipokee, kujadili na hatimaye kuikubali Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya

Mambo ya Nje, Ulinzi na Usalama pamoja na Maoni na Mapendekezo yote ya Kamati kama yalivyo katika Taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

.....

Vita R. Kawawa, Mb

**MWENYEKITI WA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
MAMBO YA NJE, ULINZI NA USALAMA**

09 Februari, 2024